

УДК 37.036 + 784.9

**СПІВОЧА ДІЯЛЬНІСТЬ – ВАЖЛИВИЙ ЗАСІБ
ДУХОВНО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
ШКОЛЯРІВ**

Варганич Г.О.

*комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради*

Розглянуто методи навчання та музично-естетичного виховання дітей, вироблені сучасною музичною педагогікою. Доведено пріоритетність співочої діяльності у формуванні здатності дитини до активного сприйняття музики.

Ключові слова: вокальні навички, виконавська діяльність, активне сприймання музики, духовно-естетичний розвиток дитини.

**ПЕВЧАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ – ВАЖНОЕ СРЕДСТВО ДУХОВНО-
ЭСТЕТИЧНОГО ВОСПИТАНИЯ ШКОЛЬНИКОВ**

Варганич Г.А.

Рассматриваются методы обучения и музыкально-эстетического воспитания детей, выработанные современной музыкальной педагогикой. Доказывается приоритетность певческой деятельности в формировании способности детей к активному восприятию музыки.

Ключевые слова: вокальные навыки, исполнительская деятельность, активное восприятие музыки, духовно-эстетическое воспитание детей.

**SINGING ACTIVITY – MEAN OF SPIRITUALLY AESTHETICALLY
BEAUTIFUL EDUCATION OF SCHOOLBOYS IS IMPORTANT**

Varganich G.O.

Considered methods of education and musical-esthetic bringing-up of children, which produced by the modern musical pedagogic. The leading of singing activity is proved in forming of child's ability to active perception of the music.

Key words: vocal skills, performer's activity, active perception of the music, ghost-esthetic bringing-up of children.

Актуальність. Сучасне кардинальне реформування освітньої галузі вимагає зміни традиційних підходів до навчання та виховання. У зв'язку з цим потребує поглибленого дослідження сутність педагогічних технологій, зокрема в галузі вокального мистецтва. Проблеми виховання співацької культури та вокального розвитку особистості досліджувалися П. Троніною, Л. Дмитрієвим, Ю. Юцевичем, Р. Юсоном та іншими.

Вокально-фізіологічні аспекти функціонування співацького голосу висвітлювалися М. Морозовим та В. Ємельяновим. Ключові положення специфіки дитячого співу розглядалися Є. Малініною, Г. Стуловою й деякими іншими дослідниками. Сучасний стан розвитку педагогіки мистецтва характеризується також зростанням інтересу до проблеми специфіки вокального виховання дітей та юнацтва (В. Морозов, С. Бень, О. Борисова).

Метою пропонованої статті є висвітлення проблеми впливу вокального виховання на формування духовно-естетичного світу дитини, адже навчання співу є одним з найпопулярніших засобів виховання, що надає естетичного забарвлення життю людини. Теорія і практика шкільної педагогіки це підтверджує. Безперечно, спів є наймасовішим і найдоступнішим видом мистецтва. Його виховний вплив дуже великий завдяки єдності музики й слова в пісні та самій природі натурального співацького звучання, що викликає найсильніші емоції.

Співоча діяльність природно й міцно входить у життя дитини в найрізноманітніших формах – як у її спонтанних проявах, так і у вигляді організованих занять. Але далеко не всяке виконання пісні відповідає духовно-естетичним вимогам.

Н. Ветлугіна зазначає: «Основна якість, яка дозволяє вважати виконання естетичним, – це його виразність, тобто здатність безпосередньо й широко виразити емоційний зміст музики, зберігши

індивідуальну своєрідність у співі й русі, передавши при цьому чистоту співочих інтонацій» [1, с. 63].

Виразність виконання пісні – це естетичне ставлення до музики, здатність безпосередньо, невимушено діяти, засвоєння певних навиків співу. У дітей виникає невимушеність проявів, почуттів і своєрідність виконання тоді, коли вони відчують, що оволоділи певними способами, уміннями, розумінням своїх дій, тобто всім тим, що може дати навчання. Виразність виконання потребує наявності комплексу музичних здібностей і засвоєння різноманітних способів співу. Виконавська діяльність має синтетичний характер. Можна, наприклад, зустріти дитину, яка чисто співає, але її виконання не буде виразним, якщо дитина не відтворює свого ставлення до того, що вона виконує. З іншого боку, виконавець, який співає із захопленням, але детонує, також не відповідає вимогам виразності. Звісно, що при цьому враховуються природні вікові можливості дітей, дуже обмежені в своїх формах і обсягах.

На будь-якому ступені навчання дітей учать правильному звукоутворенню, ясній вимові, формують у них співацьке дихання, тобто виробляють вокальні навички. Успішне їх засвоєння – шлях до виразного виконання, до формування слуху й голосу. Розуміння завдань навчання співу спричинило значне поліпшення результатів виховання дітей у шкільних закладах. Свідченням цього є досвід кращих педагогів: В. Колосової, Г. Ломової, М. Метлова, Є. Квітницької, Л. Волкової та ін.

У працях німецьких педагогів-дослідників підкреслюється роль співу в розкритті музичних здібностей і формуванні естетичного ставлення до музики. На думку З. Бімберга, одного з авторів книжки «Музика в дитячому садку», спів «повинен лягти в основу серйозної діяльності – як виконавської, так і слухацької. Якщо наші діти не навчаються переживати зміст пісні, яка відображає дійсність, то пізніше вони навряд чи зможуть зрозуміти твори музичної спадщини минулого і сучасності» [1, с. 65].

Угорський педагог, композитор, фольклорист З. Кодай убачав шлях впливу на духовно-естетичний розвиток дітей та підлітків в освоєнні народної музики головним чином у співацькій діяльності, тому основним засобом опанування музики має стати голос, спів. Для

цього застосовується спочатку метод відносної, а потім і абсолютної сольмізації. Старанно дібрані вправи та декілька уроків на тиждень створюють добру основу для розвитку музичної культури, а найкоротший шлях до неї лежить через музичну освіту підростаючого покоління. Саме спів народних пісень має ввійти у внутрішні переживання дитини і вплинути на подальше формування в неї музичних інтересів та смаків [1, с. 106].

Відомий педагог-музикант кінця XIX – початку XX століття О. Маслов у своїй книжці «Методика співу у початковій школі» пише, що найголовнішим завданням музичного виховання є розвиток інтересу до краси музики і формування творчої уяви. Важливим є не стільки набуття знань і навиків, скільки розвиток творчої активності, що лежить в основі духовного та музичного розвитку. Тому потрібна спеціально організована творча діяльність, яка може виявитися, з одного боку, у виконавській творчості: у створенні мелодії на заданий або самостійно складений текст (в індивідуальному і колективному виконанні), на заданий ритм; у придумуванні закінчення до даного невеликого речення. На думку О. Маслова, ґрунтовне вивчення нотної грамоти з дітьми при цьому не є доцільним, бо це може «вбити» і творчу уяву, і цікавість до співу.

Пошуки шляхів ефективного впливу на духовно-естетичний розвиток підростаючого покоління засобами співочої діяльності здійснювалися Д. Кабалевським. Педагог уважав, що «музичну культуру особистості визначають любов до музики і розуміння її в усьому багатстві форм та жанрів; особливе відчуття музики, що спонукає сприймати її емоційно, відрізняючи хорошу музику від поганої; уміння чути музику як змістовне мистецтво, що несе в собі почуття і думки людини, життєві образи й асоціації, здатність відчувати внутрішній зв'язок між характером музики і характером виконання тощо» [2, с. 101].

Під музичною культурою особистості розуміють її індивідуальний соціально-художній досвід у сфері музичного мистецтва, зміст естетичного, цілісного, особистісного ставлення до музики. На відміну від К. Орфа і З. Кодая, Д. Кабалевський уважав, що в основі музично-естетичного виховання лежить активне сприймання музики. «Лише

тоді музика може виконати свою естетичну, пізнавальну і виховну роль, коли діти навчаються по-справжньому чути її й роздумувати про неї» [2, с. 22], – підкреслював педагог.

Результати естетичного виховання засобами вокальної роботи залежать від методів викладання. При правильно обраній та науково обґрунтованій методиці, що будується з урахуванням єдності форми і змісту, природні задатки дитини виявляються, розвиваються, формуються різносторонньо.

Головне у вокально-естетичному вихованні – це вміння педагога включити в роботу різні аналізатори, які збуджують думки і почуття дитини. При вивченні пісні педагогу слід підібрати завдання, зміст і образи, пов'язані з активізацією уяви, фантазії. Справжнє відчуте і продумане сприймання музики – основа усіх форм залучення до музики, тому що при цьому розвивається внутрішній духовний світ учнів. Поза сприйманням музика як мистецтво взагалі не існує. Учні мають учитися сприймати музику в будь-якій формі спілкування з нею, а особливо під час співу. Необхідно підкреслити важливість хорового співу для формування музичної культури дітей. Увесь процес вокального навчання має сприяти активному, зацікавленому і творчому ставленню учнів до музики. Поступове набуття виконавської майстерності й збагачення музичної культури дітей стають передумовами їх прагнення до досягнення, навіть при масовому музичному вихованні, рівня справжнього мистецтва. «Кожен клас – хор! – ось ідеал, до якого має спрямовуватися це прагнення», – писав Д. Кабалецький [3, с. 85]. При цьому для дітей не повинно існувати жодних правил, вправ, відокремлених від живої музики, що вимагають заучування і багаторазових повторень. Протягом усієї роботи має панувати захоплююче мистецтво.

Визначаючи якісність дитячого співу, М. Руссель-Пуїль (Франція) твердить: «Гарний дитячий спів – це правильне виконання точним і гнучким голосом пісень: правильне відтворення звуків, ритму, добре розуміння їхнього змісту і відчуття їхньої краси» [4, с. 102]. Ці якості настільки значні в духовному відношенні, що дозволяють авторові наведених слів прийти до висновку, що музичне виховання у шкільному віці – це є виховання засобами співу. Він підкреслює його значення для розвитку, голосу і смаку дитини. Різноманітне сполучення звуків

за їхньою висотою і тривалістю в кожній пісні служить базою подальшого музичного навчання співу по нотах.

Таким чином, спів є своєрідним фундаментом, на якому будується подальший духовно-естетичний розвиток дитини. Спів є таким видом музичної діяльності, у процесі якого успішно формується естетичне ставлення до життя і до музики, збагачуються переживання, активно розвиваються музичні здібності, а також співацький голос у межах вікових можливостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ветлугина Н.А. Музыкальное развитие ребенка / Н.А. Ветлугина. – М. : Просвещение, 1978. – 252 с.
2. Кабалевский Д. Воспитание ума и сердца / Д. Кабалевский. — Москва : Просвещение, 1984. – 208 с.
3. Кабалевський Д. Про трьох китів та інші цікаві речі / Д. Кабалевський. – Київ : Музична Україна, 1973. – 188 с.
4. Ляшенко М.П. Сучасні зарубіжні концепції естетичного виховання / М.П. Ляшенко // Педагогіка і психологія, 1996. – № 2.